

Kuntoutusohjaajan tehtäväkuva erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa

Anna Kaisa Tamminen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2015
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma

Tekijä(t) Tamminen, Anna Kaisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 8.12.2015
	Sivumäärä 61	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Kuntoutusohjaajan tehtäväkuva erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa		
Tutkinto-ohjelma Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Walden, Pirjo		
Toimeksiantaja(t) Vaalijalan kuntoutuskeskus		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Vaalijala on kuntoutuspalveluja tarjoava palveluntuottaja Itä-Suomessa. Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa toimiva oppilaskoti Simpukka tarjoaa tutkimus- ja kuntoutusjaksoja erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille.</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin Vaalijalan kuntoutuskeskuksen toimeksiantona. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden näkemyksiä kuntoutusohjaajan tehtäväkuvasta erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa oppilaskoti Simpukassa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tiedonkeruun menetelmänä käytettiin kahta ryhmässä toteutettua teemahaastattelua. Tutkimusjoukon muodostivat kolme työntekijää oppilaskoti Simpukasta ja kaksi työntekijää kuntoutuksen asiantuntijoiden ryhmästä. Tutkimusaineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Kuntoutusohjaajan tehtävät liitettiin keskeisimmin kuntoutusprosessin sujuvaan etenemiseen sekä lapsen ja perheen tarpeita vastaavan kuntoutuskokonaisuuden rakentumiseen. Yhteistyön koordinointi Vaalijalan moniammatillisen työryhmän sekä lapsen kotikunnan toimijoiden välillä nähtiin myös kuntoutusohjaajan tehtävänä.</p> <p>Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää kuntoutusohjaajan tehtäväkuvan kehittämiseen oppilaskoti Simpukassa.</p>		
Avainsanat (asiasanat)		
Lapsen kuntoutusprosessi, kuntoutusohjaus, moniammatillisuus.		
Muut tiedot		

Author(s) Tamminen, Anna Kaisa	Type of publication Bachelor's thesis	Date 8.12.2015
	Number of pages 61	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: X
Title of publication A rehabilitation counsellor's job description in the rehabilitation process of children with special needs		
Degree programme Degree Programme in Rehabilitation Counselling		
Supervisor(s) Walden, Pirjo		
Assigned by Vaalijala Rehabilitation Centre		
<p>Description</p> <p>Vaalijala is a rehabilitation service provider in Eastern Finland. The student home Simpukka of the Vaalijala Rehabilitation Centre provides examination and rehabilitation periods for children and adolescents with special needs.</p> <p>The thesis was assigned by the Vaalijala Rehabilitation Centre. The purpose of the thesis was to examine the employees' views about the job description of a rehabilitation counsellor in the rehabilitation process of children with special needs in the student home Simpukka.</p> <p>Thesis was carried out as a qualitative study. The methods of data collection were two theme interviews held in groups. The research group consisted of three employees from the student house Simpukka and two employees from the group of rehabilitation experts. The research material was analysed by using theory-based content analysis.</p> <p>The duties of a rehabilitation counsellor were mainly seen to be related to the smooth progress of the rehabilitation process, as well as to the creation of a rehabilitation package that would meet the needs of the children and their families. The coordination of the co-operation between the multi-professional working group of Vaalijala and the professionals of the children's home municipality was also seen as a task of a rehabilitation counsellor.</p> <p>The results of the thesis can be used in the development of the job description of rehabilitation counsellors in the student home Simpukka.</p>		
Keywords (subjects) a child's rehabilitation process, rehabilitation counselling, multi-professionality.		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessi	4
2.1	Kuntoutusjärjestelmä ja kuntoutuksen osa-alueet.....	4
2.2	Kuntoutustarpeen havaitseminen ja kuntoutustarpeen arviointi	7
2.3	Kuntoutuksen tavoitteiden asettelu.....	10
2.4	Kuntoutuksen suunnittelu, kuntoutussuunnitelma.....	12
2.5	Kuntoutuksen toteutusvaihe.....	15
2.6	Kuntoutuksen seuranta ja arviointi	17
3	Kuntoutusohjaus ja moniammatillinen yhteistyö.....	19
3.1	Kuntoutusohjaus.....	19
3.2	Moniammatillinen yhteistyö.....	23
4	Tutkimus	26
4.1	Vaalijalan kuntoutuskeskus ja oppilaskoti Simpukka	26
4.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite.....	29
4.3	Tutkimusmenetelmä	30
4.4	Tutkimuksen toteuttaminen.....	31
4.5	Aineiston analyysi	32
5	Tutkimustulokset	34
6	Pohdinta	43
6.1	Kuntoutusohjaaja kuntoutusprosessissa	43
6.2	Eettisyys	47
6.3	Luotettavuus.....	48
7	Johtopäätökset	50
8	Lähteet	51
9	Liitteet	58
	Liite 1. Tutkimussopimus.....	58
	Liite 2. Teemahaastattelun kysymykset.	60

Kuviot

KUVIO 1. Kuntoutusprosessi Järvikoskea ja Härkäpäättä (2011, 191-192) mukaillen.	7
---	---

Taulukot

Taulukko 1. Kuntoutusohjaajan keskeisimmät tehtävät oppilaskoti Simpukan asiakkaan kuntoutusprosessissa.	42
---	----

1 Johdanto

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti erityistä tukea tarvitsevilla lapsella on kaikkien lasten tavoin oikeus nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä suotuisissa olosuhteissa. (Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä, 2015). Lapsen kuntoutuksen tavoitteena on kasvun, kehityspolun ja minäkuvan tukeminen sekä elämäntilanteisiin osallistuminen (Kiviranta, Sättilä, Suhonen-Polvi, Kilpinen-Loisa & Mäenpää 2015,2).

Lapsi on kuntoutusprosessissaan oma subjektiivinen asiakas, mutta kuntoutuksessa ei voida ohittaa vanhempia ja muita tärkeitä tahoja lapsen elämässä. Jotta lapselle asetetut kehitykselliset tavoitteet voidaan saavuttaa, tulee kuntoutuksessa huomioida koko perhe. (Melamies, Pärnä, Heino & Miller 2004, 103; Paananen 2011, 197.) Lapsuutta ja lapsiperheiden tarpeita tulee tarkastella laaja-alaisesti ja eri palvelujärjestäjien näkökulmasta siten, että perheelle muodostetaan tukitoimien avulla toimiva, arjen sujuvuutta tukeva kokonaisuus (Sipari 2008, 20).

Ihmisen hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tärkeä palveluketjun saumaton kokonaisuus ja toimivat peruspalvelut ovat tavoitteena valmisteilla olevassa Sote-uudistuksessa, jossa palvelurakennemuutoksen myötä sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut on tarkoitus yhdistää kaikilla tasoilla (Sote- ja itsehallintouudistus, 2015). Kaikki lasten, nuorten ja perheiden palvelut sovite-
taan integroiduksi palvelukokonaisuudeksi (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, 2015).

Kuntoutusohjaus on kuntoutujan ja lähiyhteisönsä tukemista, neuvontaa, ohjausta ja tiedottamista kuntoutujan toimintamahdollisuuksiin liittyvistä palveluista. Kuntoutusohjauksen tavoitteena on turvata kuntoutusprosessin tarkoituksenmukainen eteneminen ja lisätä kuntoutujan mahdollisuuksia itsenäiseen elämänhallintaan. (Toijanen 2010, 7-8.)

Tämä opinnäytetyö toteutetaan Vaalijalan kuntoutuskeskuksen toimeksiantona. Vaalijala on julkinen palveluntuottaja, joka tarjoaa palveluita erityistä tukea tarvitseville henkilöille Itä-Suomen alueella ja osin jopa valtakunnallisesti. Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka tarkoituksena on selvittää näkemyksiä kuntoutusohjaajan tehtäväkuvasta erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa Vaalijalan oppilaskoti Simpukassa.

2 Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessi

2.1 Kuntoutusjärjestelmä ja kuntoutuksen osa-alueet

Kuntoutus voidaan määritellä ihmisen tai ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Se on suunnitelmallista ja monialaista, usein myös pitkäjänteistä toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan elämäntilanteensa. (Kuntoutusselonteko 2002,3.)

Kuntoutusjärjestelmä on monialainen, koostuen useista erillisistä melko itsenäisistä osajärjestelmistä. Vastuu kuntoutuksesta jakautuu usealle taholle, samoin oikeus kuntoutukseen määräytyy eri tavoin eri osajärjestelmissä. Kuntoutuksen rahoitus on erilainen eri osajärjestelmissä. Kuntoutusjärjestelmän kuvaamista itsenäisenä kokonaisuutena vaikeuttavat myös kuntoutuksen liitännät useille yhteiskuntapolitiikan alueille. (Sillanaukea, Nyfors, Palola & Tiainen 2015,8.)

Kuntoutusjärjestelmää voidaan jäsentää jakamalla se toiminnan alueisiin, joiksi on perinteisesti määritelty neljä kokonaisuutta. Lääkinnällinen kuntoutus nähdään lääketieteellisten tutkimusten pohjalta henkilön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä parantaviksi toimenpiteiksi. Lääkinnällisestä kuntoutuksesta puhutaan myös toimintakykykuntoutuksena tai toimintakykyä tukevana ja parantavana kuntoutuksena. Ammatillisella kuntoutuksella tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka tukevat henkilön mahdollisuuksia säilyttää tai saada soveltuvaa työtä. Sosiaalinen kuntoutus on henkilön sosiaalista toimintakykyä parantava prosessi. Kasvatuksellisella kuntoutuksella tarkoitetaan esimerkiksi vammaisen lapsen tai aikuisen kasvatusta, koulutusta ja niihin liittyviä erityisjärjestelyjä. (mts. 8-9.)

Lapsen kohdalla kuntoutuksen tulee olla luonteva osa kasvuympäristöä ja toimivaa arkea, johon liittyy aina myös perhe, varhaiskasvatus, koulu ja muut lapsen elämään kuuluvat tahot. Lapsen kuntoutus on kasvun ja kehityksen kokonaisvaltaista tukemista, tavoitteellista elämään ja oppimiseen valmentautumista. (Sillanaukea ym. 2015, 18.)

Lapsen kuntoutuksessa yhdistyvät kuntoutuksen eri osa-alueet. Käytännössä kuntoutuksen osa-alueissa on paljon yhtymäkohtia ja yhteistä toimintaa, eikä ihmisen toimintaa ole tarkoituksenmukaista tarkastella fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kannalta tai eritellä mikä toiminnassa on lääkinällistä, kasvatuksellista tai sosiaalista kuntoutusta. (Sipari 2008, 24.)

Sosiaalihuoltolaissa (L 30.12.2014/1301) erityistä tukea tarvitsevilla lapsella tarkoitetaan muun muassa lasta joka on erityisen tuen tarpeessa, koska hänellä on kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden vuoksi vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalveluja. Sipari (2008, 19) tuo esille opetushallituksen määritelmää erityistä tukevasta lapsesta lapsena, jonka kehitys, kasvu ja oppimisen edellytykset ovat sairauden, vamman tai toimintavajavuuden takia heikentynyt.

Kuntoutusta voidaan kuvata toimenpiteiden prosessina tai suunnitelmallisena ohjausprosessina (Järvikoski & Härkäpää 2011,190). Tässä opinnäytetyössä käsitellään erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessia Järvikoskea ja Härkäpäästä mukaillen. Kuvio 1.

KUVIO 1. Kuntoutusprosessi Järvikoskea ja Härkäpäättä (2011, 191-192) mukaillen.

2.2 Kuntoutustarpeen havaitseminen ja kuntoutustarpeen arviointi

Kuntoutusprosessi käynnistyy palvelutarpeessa olevan asiakkaan löytämisestä. Järvikosken & Härkäpään (2011) mukaan kuntoutumistarve on henkilön oma kokemus tilanteestaan, havaitsemastaan tai kokemastaan ongelmasta ja halusta saada muutos siihen. Kuntouttamistarve on puolestaan asiantuntijoiden tekemä, yhteiskunnan lainsäädäntöön, normeihin ja arvoihin perustuva arvio yksilön tilanteesta. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 159.)

Lapsen kuntoutustarpeen määrittelyn tulee lähteä lapsen yksilöllisen tilanteen tuntemisesta (Koivikko & Sipari 2006, 81). Toimintakyky- ja kuntoutustarvearvion perustaksi on asetettava arjessa selviytyminen, jolloin tärke-

ää on se, että ammattilainen tuntee asiakkaan ja tämän arjen riittävän hyvin. Hyvä arjen tuntemus mahdollistaa ammattilaista tukemaan asiakkaan motivaatiota, halua ja tavoitetta muuttaa elämäänsä. Arviointia tulee painottaa toimintakykyä korostavampaan suuntaan siten, ettei diagnoosi tai vammaisuuden luokittelu ole kuntoutustarpeen tai – muodon ensisijainen määrittäjä. (Sillanaukea, Nyfors, Palola & Tiainen 2015, 19.) Toimintakyvylä tarkoitetaan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä itselle merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisistä toiminnoista selviytymiseen (Mitä toimintakyky on, 2015).

Toimintakyvyn arviointi tulee tehdä tarkoituksenmukaisesti ja sillä laajuudella, minkä arvioinnin tarkoitus tai asiakkaan ongelma määrittävät. Arvioinnissa tulee käyttää päteviä ja luotettavia arviointimenetelmiä ja ammattilaisella tulee olla riittävä osaaminen arvioinnin tekemiseen ja tulosten tulkintaan. Asiakkaan näkökulman huomioiminen arviointiprosessin eri vaiheissa on tärkeää. (Arvioinnin perusteita, 2015)

Toimintakyvyn arvioinnin avulla saadaan tietoa yksilön tuen tarpeesta arjessa ja omassa lähiyhteisössä toimimiseen. Saadun tiedon avulla voidaan tarkastella tuen tarpeita ja tuen sopivuutta yksilöllisiin tarpeisiin. Näin palveluita ja voimavaroja voidaan kohdentaa paremmin. Laaja-alainen toimintakyvyn kuvaus tuo esille myös vahvuuksia. (Toimintakyvyn kuvaus ja arviointi, 2014.) Arviointitulosten perusteella asetetaan myös tavoitteet, suunnitellaan toimenpiteet ja seurataan niiden vaikutuksia (Arvioinnin perusteita, 2015).

Lapsen kuntoutuksen tulisi pohjautua lapsen iän ja kehitystason mukaisen toimintakyvyn arvioon, jossa on käytetty ICF-luokitusta (International classification of function, disability and Health) (Lapsen kuntoutussuunnitelma, 2015). ICF-luokitus on maailman terveysjärjestön (WHO) laatima kansainvälinen toimintakyvyn luokitus, joka tarjoaa lääketieteelliseen, sosiaaliseen ja pedagogiseen kuntoutukseen yhteiset käsitteet ja viitekehyksen. Lasten toimintakyvyn arviointiin on kehitetty oma ICF-CY-luokitus, jossa huomioidaan lapsen kehityksen ja toiminnan erityispiirteitä (Autti-Rämö 2014, 210). ICF-luokitus ei ole vielä juurtunut rutiiniksi toivotulla tavalla, mutta se on saanut aikaan keskustelua kuntoutuksen ammattilaisten keskuudessa ja sen taustalla olevaa ideologiaa pidetään tärkeänä, lasta ja perhettä kunnioittavana (Pärnä, Saarinen, Mellenius & Antikaisen 2011,12).

Arvioinnin merkitys on näkyvillä ajankohtaisissa lakiuudistuksissa. Esimerkiksi vuonna 2015 voimaan tullessa uusitussa Sosiaalihuoltolaissa (L 30.12.2014/1301) tuen ja palveluiden tarpeeseen kiinnitetään entistä enemmän huomiota ja siten myös toimintakyvyn arvioinnin rooli korostuu. (Toimintakyvyn arviointi, 2015). Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutus- ja kuntoutusrahaetuksista (L 19.7.2005/566) on muuttumassa vuoden 2016 alusta, jolloin Kelan vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus muuttuu vaativaksi lääkinnälliseksi kuntoutukseksi. Muutoksen myötä myöntämisperusteet eivät ole enää sidoksissa vammaisuuksiin, vaan kuntoutusta voidaan myöntää sairauteen tai vammaan liittyvän suoritus- ja osallistumisrajoitteen perusteella, mikäli se aiheuttaa huomattavia vaikeuksia arjesta suoriutumisessa ja osallistumisessa. Tarpeen arvioinnissa huomioidaan laaja-alaisesti hakijan toimintakykyyn vaikuttavat tekijät. (Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämisperusteet helpottuvat, 2015.)

Toimintakyky liittyy läheisesti elämänlaadun arviointiin, yksilön omaan kokemukseen hyvinvoinnistaan ja elämänlaadustaan. Toimintakykyä on syytä ajatella myös yksilön mahdollisuuksina selvitä omalle elämälleen asettamista tavoitteista ja toiveista. Tämä on tärkeää erityisesti tuen tarpeita arvioitaessa. Yksilön omat toiveet ja tarpeet eivät saa peittyä sen alle mitä muut ihmiset ja palvelujärjestelmä pitää tärkeänä. (Toimintakyvyn kuvaus ja arviointi, 2014.)

Tutkimusten mukaan vammaisia lapsia kuullaan harvoin omaan elämään liittyvissä ratkaisuissa. Tämä haastaa kuntoutustyöntekijöitä tuntemaan kommunikaation erityispiirteitä eri ikäkausina, taitoa käyttää vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä vastavuoroisessa kommunikoinnissa sekä myönteiseen asenteeseen lasta kohtaan. Lapsen kokemukset omaan elämään vaikuttamisesta muokkaavat tulevaisuutta, lapsi oppii aikuisenakin vaatimaan oikeuksiaan ja ottamaan vastuuta omasta elämästään. (Olli 2012, 17–19.)

2.3 Kuntoutuksen tavoitteiden asettelu

Tavoitteet ovat tiloja tai muutosprosesseja, joita kuntoutukseen osallistuva henkilö haluaa saavuttaa ja joihin kuntoutuksella pyritään (Järvikoski & Härkäpää 2011,194). Lapsen kuntoutuksessa tulee tavoitteet määritellä yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Mielekkäät ja tärkeäksi koetut, selkeät tavoitteet sitouttavat kaikkia lapsen kanssa arjessa toimivia ihmisiä. Selkeät tavoitteet tarjoavat myös mahdollisuuden tarkastella kuntoutuksen sisältöä ja vaikuttavuutta. Kuntoutustavoitteet ovat tärkeitä myös siksi, että ne ovat

lähtökohta suositeltaville kuntoutustoimenpiteille. (Peltonen & Karhu 2015; Autti-Rämö 2014, 212.)

Lapsen kuntoutukselle laaditaan yhdessä perheen kanssa realistiset pitkän ajan tavoitteet. Käsitykset lapsen kehityksen etätavoitteista voivat olla perheellä ja ammattilaisilla hyvinkin erilaiset. Perheen oletukset lapsen toimintakyvystä voivat olla kaukana lapsen mahdollisuuksista, jolloin asiantuntijoiden tehtävänä tuoda tietoa vamman ja sairauden vaikutuksesta lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä realistisoida etätavoitteita. Lapsen kuntoutuksessa on tärkeää löytää yhteinen päämäärä lapsen kanssa toimivien kesken. (Sipari 2008, 72.)

Siparin (2008) mukaan on tarkoituksenmukaista, että eri toimijoilla on asiantuntijuutensa kautta erilainen tavoitteiden määrittely. Perheellä on omat tavoitteet perheenä, vanhemmalla vanhemmuuden tavoitteet ja lapsella omat yksilölliset lapsen tavoitteet. Ammattilaisella on ammatillisen orientaationsa kautta muodostuneet tavoitteet suhteessa erityisyyteen. (Sipari 2008, 72). Perhe ja ammattilaiset ovat osaavia eri alueilla ja katsovat lasta eri näkökulmasta. Ammattilaiset omaavat tiedot ja taidot suhteessa lapsen sairauteen tai vammaan, kehitykseen sekä menetelmiin. Perheet tuntevat parhaiten lapsensa persoonan, mielenkiinnonkohteet, vahvuudet ja haasteet (An & Palisano 2014, 435). Tavoitteista tulisi muodostaa synteesi, jossa määritellään tavoitteet arjen sanoiksi ja teoiksi yhteistoiminnallisesti (Sipari 2008, 72).

Tavoitteiden tulee olla lapsen kehityksen kannalta ajankohtaisia ja konkreettisia tukien lapsen ja perheen toimintaa sekä osallistumista arjessa. Lap-

sen oppimisen ja muutoksen mahdollistamiseksi on huomioitava, ettei tavoitteita ole liian montaa kerrallaan ja että tavoitteet ovat keskenään samansuuntaisia (Peltonen & Karhu, 2015).

GAS-menetelmä (Goal Attainment Scale) on hyödyllinen lapsen kuntoutuksessa, koska menetelmään liittyvät konkreettiset tavoitteet parantavat ja selkeyttävät yhteistyötä. Realistinen tavoitteiden asettaminen konkretisoi kuntoutukselle asetetut odotukset sekä kuntoutuksen sisällön. Oman harjoittelun merkitys tunnistetaan tavoitteiden määrittelemisellä. (Autti-Rämö 2014, 212–214.) Menetelmä on yksilö- ja perhekeskeinen, koska lapsen ja perheen osallistuminen tavoitteiden asetteluun nähdään välttämättömänä. Tavoitteiden tulisi painottua aktiivisuuden ja osallistumisen alueille ja tavoitteiden asettelussa voidaan hyödyntää ICF-viitekehyksen mukaisesti yksilö- ja ympäristötekijät. (Kiviranta ym. 2015,3.) McDougall & Wright (2009,1366) ovat sitä mieltä, että usein kuntoutuksen tavoitteet heijastelevat ICF tai ICF-CY:n sisältöä, vaikka tietoa sen käytöstä ja hyödyntämisestä ei olisikaan. GAS-menetelmän tavoitteiden konkreettisuus ja toteutumisen arviointi voi lisätä kuntoutuksen suunnitelmallisuutta ja tuloksellisuutta (Peltonen & Karhu, 2015).

2.4 Kuntoutuksen suunnittelu, kuntoutussuunnitelma

Kuntoutuksen hyvällä suunnittelulla luodaan pohja hyvälle kuntoutukselle. Kuntoutuksen hyvä laatu koostuu kaikkien kuntoutuksen eri toimijoi-

den tekemästä työstä kattaen koko kuntoutusprosessin suunnittelusta seurantaan. (Kari & Puukka 2001, 19.) Lapsen kuntoutuksen suunnittelun tulee käynnistyä lapsen ja perheen elämäntilanteen sekä tarpeiden kokonaisvaltaisella kartoittamisella, jossa lapsi ja perhe ovat mukana (Peltonen & Karhu, 2015).

Kuntoutuksen suunnittelussa ja mitoituksessa on huomioitava lapsen ja perheen voimavarat. Siparin (2008, 86) tutkimuksen mukaan lapsen kuntoutusta suunniteltaessa ja toteutettaessa tärkeimmäksi tekijäksi määriteltiin lapsen jaksaminen. Lapsen kehityksen tukemisessa tulee muistaa perusinhimillisyys, jaksotus ja vireystilat. Peltonen & Karhu (2015) tuovat esille vanhempien roolia ensisijaisesti vanhempina. Kuntoutuksen suunnittelussa tulee huomioida, että vanhempien kyvyt ja mahdollisuudet lapsen kuntoutuksen tukemiseen vaihtelevat. (Peltonen & Karhu, 2015).

Lapsen kuntoutuksen suunnittelussa on hyväksyttävä epävarmuus. Lapsen yksilöllisen kehityssuunnusteen tekeminen on vaikeaa ja se edellyttää pitkäaikaista seurantaa ja lapsen sekä vamman tai sairauden hyvää tunnistamista. (Autti-Rämö 2008, 480.)

Kuntoutussuunnitelma on kuntoutustarpeen ja kuntoutusmahdollisuuksien selvittelyn tuloksena syntyvä asiakirja, jonka tarkoituksena on kuvata selkeässä muodossa tavoitteet ja toimenpiteet, joiden mukaan kuntoutusta lähdetään toteuttamaan (Järvikoski & Härkäpää 2011, 196). Suunnitelman avulla varmistetaan tiedonvälitys tehtävistä ja vastuista eri ammattiryhmissä ja organisaatioissa sekä niiden välillä (Peltonen & Karhu, 2015).

Kela edellyttää vaativaan lääkinnälliseen kuntoutukseen hyvän kuntoutuskäytännön mukaista kuntoutussuunnitelmaa, joka tehdään moniammatillisesti yhteistyössä kuntoutujan ja tämän läheisten kanssa kuntoutuksesta vastaavassa julkisen terveydenhuollon yksikössä. Kela hyväksyy myös erityishuoltopiireissä laaditut kuntoutussuunnitelmat. (Jäppinen, 2015.)

Kuntoutussuunnitelmaan kuvataan lapsen sairaudenkulku ja mahdollinen ennuste. Suunnitelmassa tulee olla hyvä kuvaus lapsen arjen toimintakyvystä, sekä sen arvioinnissa käytetyt menetelmät. Suunnitelmassa tulee näkyä yksilö- ja ympäristötekijöiden vaikutus lapsen suoriutumiseen, osallistumiseen ja kuntoutuksen toteutukseen, sekä selvitys lapsen toimintakyvystä päivähoidossa ja koulussa. Kuntoutussuunnitelmassa tulee näkyä apuvälineiden tarve. Suunnitelmaan kirjataan edellisen suunnitelman tavoitteet sekä niiden saavuttaminen. (Kiviranta ym. 2015, 4; Jäppinen, 2015.)

Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan yhdessä lapsen ja perheen kanssa laaditut konkreettiset pitkän ja lyhyen ajan tavoitteet. Lääkinnällisen kuntoutuksen suositusten tulee pohjautua tietoon vamman tai sairauden vaikeusasteesta, arvioidusta muutoksen mahdollisuudesta sekä valtakunnallisiin linjauksiin. (Kiviranta ym. 2015, 4.) Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan kuntoutuspalveluihin liittyen asiakkaalle merkitykselliset tavoitteet sekä esimerkiksi terapioiden osalta ajoitus, kesto, jaksotus, vuorottelu ja tiheys perusteluineen. Mikäli kuntoutuspalvelua on tarve tuottaa arjen ympäristöissä, tulee sen näkyä suunnitelmassa. Samoin terapiaoihin liittyvät ohjauskäynnit. (Jäppinen, 2015.)

Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan muiden tahojen tuottamat palvelut ja yhteistyö, sekä tarve ohjata muuhun kuntoutusta tukevaan toimintaan. Kuntoutussuunnitelmassa tulee näkyä seurantasuunnitelma ja seurannasta vastaava taho. (Jäppinen, 2015.) Kuntoutussuunnitelmaa tehdessä on tärkeää varmistaa, että suunnitelmassa tarpeelliseksi todettujen palvelujen koordinointi, kuntoutustoimenpiteiden viiveetön käynnistyminen ja sujuva eteneminen toteutuvat. (Peltonen & Karhu, 2015.)

2.5 Kuntoutuksen toteutusvaihe

Lapsen kuntoutuksessa uusien taitojen siirtäminen lapsen arkielämään on prosessin kriittisin vaihe. Lapsen arjen toimintakyvyssä ja sen myötä elämänlaadussa tapahtuvan myönteisen muutoksen edellytyksenä on taitojen siirtäminen arkeen. Tämä ei kuitenkaan saa jäädä lapsen tai vanhempien vastuulle, vaan tulee huomioida jo kuntoutussuunnitelmaa tehdessä. (Pärnä, Saarinen, Mellenius, Antikainen 2011, 14.) Kuntoutuksen suunnittelu- vaiheen jälkeen käy varsin usein niin, ettei kuntoutusprosessi etene esimerkiksi asiakkaan tilanteesta tai järjestelmän toiminnasta johtuen, joten kysymys kuntoutuksen vastuuhenkilöstä on ajankohtainen (Järvikoski & Härkäpää 2011, 202).

Kuntouttavan arjen toteutuksessa pitää tuntea lapsen arki, joka edellyttää asiantuntijoiden toimimista arjessa (Sipari 2008, 80). Kuntouttava arki on lapsen kehityksen tukemista asetettujen tavoitteiden mukaisesti jokapäiväisiin toimiin sisällytettynä. Tämä edellyttää myös lasta ohjaavien henkilöiden ymmärrystä tavoitteista ja edellytyksistä niiden saavuttamiseen. Lap-

sen kuntouttavan arjen elementtejä ovat muun muassa struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus, ryhmätoiminta ja kehityksen osa-alueiden tukeminen. (Kiviranta ym. 2015, 4).

Struktuuri, eli rakenne käsittää ajan, paikan, ihmisten ja toiminnan säännöllisyyden, pysyvyyden ja jäsenyisyyden. Lapsen ympäristön struktuurin vahvistamisella tuetaan lapsen mahdollisuuksia ennakoida toimintaansa ja käyttäytymiseensä kohdistuvia odotuksia. Vuorovaikutus on keskeinen elementti arjen kuntoutuksessa. Tällä tarkoitetaan lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta, sekä lasten keskinäistä hyvää vuorovaikutusta. (Tuki varhaiskasvatuksessa, 2015.)

Oman toiminnan ohjausta vahvistetaan opastamalla ajattelemaan ja tekemään päätöksiä, opettamalla toimintaa helpottavia tottumuksia ja päivittäisiin toimiin liittyviä taitoja. Lasta ohjataan asettamaan tavoitteita sekä tunnistamaan omaa osaamistaan ja onnistumistaan. Kuntouttavassa arjessa lasta tuetaan ryhmätoimintaan mahdollistamalla lasten keskinäistä toimintaa ja leikkiä sekä ohjataan lasta tietoisesti tunnistamaan ja hallitsemaan sosiaalisen käyttäytymisen perustaitoja sekä omaksumaan ryhmän sääntöjä ja tapoja. Yksittäisten kehityksen osa-alueiden tukeminen liitetään lapsen muuhun toimintaan tavoitteiden mukaisesti, tukien niitä kasvatuksen ja kuntoutuksen menetelmien ja sisältöjen valinnoilla. (mt.)

Päivittäin arjessa toistuvan harjoittelun merkitys on yksittäistä terapiaa merkittävämpi ja siten lääkinnällisen kuntoutuksen tehtävänä on tukea lapsen arjessa tapahtuvaa oppimista, toimintaa ja itsenäistä selviytymistä (Kiviranta ym. 2015, 4). Mikäli kuntouttaminen tapahtuu paljon arjen toi-

minnoista irrallaan, lapselle voi tulla tunne, ettei hän ole hyväksytty tai hyvä itsenään vaan hänen pitää muuttua. On tärkeää että lapsi saa kokemuksen arvostetuksi tulemisesta, hyvän itsetunnon ja itsetuntemuksen, sekä onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen myötä lapsi saa ymmärryksen harjoittelun ja oppimisen merkityksestä, jolloin lisääntyy halu ja yritys tehdä asioita ja osallistua. Lapsen omia unelmia, haaveita ja päättäväisyyttä sekä lapsen vahvuuksia on korostettava kuntoutuksessa. (Sipari 2008, 87–88.)

2.6 Kuntoutuksen seuranta ja arviointi

Kuntoutusprosessiin kuuluu olennaisena osana sen etenemisen ja tavoitteiden saavuttamisen arviointi. Seuranta lapsen kuntoutumisesta ja kuntoutuksesta kuuluu aina hoidosta vastaavalle julkiselle taholle. (Lapsen kuntoutussuunnitelma, 2015)

Välitavoitteiden toteutumista tulisi voida arvioida selkeiden kriteereiden avulla. Välitavoitteet ja niiden toteutumisen arviointi jäsentävät kuntoutusprosessia sopiviin jaksoihin. Kuntoutujan omilla kokemuksilla ja sosiaalisen ympäristön antamalla palautteella on suuri merkitys. Mikäli kuntoutujalle tulee tunne tavoitteiden saavuttamisesta oman toiminnan tuloksena, voivat onnistumisen kokemukset vahvistaa kuntoutujan pystyvyyden tunnetta ja tukea prosessin etenemistä. (Järvikoski & Härkäpää 2011,194.)

Kuntoutusta arvioitaessa on huomioitava, että esimerkiksi lapsen perheessä on voinut tapahtua asioita, joiden vuoksi kuntoutus ei ole toteutunut suunnitellusti, mikä voi selittää tavoitteiden saavuttamattomuuden. Ennen jatkosuunnitelmaa on arvioitava, mihin kuntoutuksen osatekijöihin on panostettava, eikä esimerkiksi tiettyä kuntoutusta tule automaattisesti jatkaa tai lisätä. Kun kuntoutus on toteutunut optimaalisesti, mutta tavoitteita ei ole saavutettu, on rehellisesti pohdittava tilannetta, miksi kuntoutus ei tuottanut tulosta, olivatko tavoitteet epärealistisia tai olivatko valitut keinot tehoittomia. (Autti-Rämö, 2008, 487.)

Kuntoutusprosessiin liittyy jatkuva arviointi. Autti- Rämön (2008) mukaan kuntoutussuunnitelman tekeminen vuodeksi eteenpäin, ei tarkoita, että esimerkiksi suunnitellut terapiat on toteutettava, mikäli lapsi edistyisi oletettua nopeammin. On myös tilanteita, joissa lapsen tilaa on vaikea arvioida vuodeksi eteenpäin, jolloin on tarkoituksenmukaista tarkistaa kuntoutuksen sisältöä lyhemmin väliajoin. (Autti-Rämö 2008, 481.)

Siparin (2008) tutkimuksessa kuntoutuksen tai kasvatuksen tulosta tai vaikuttavuutta todettiin olevan vaikeaa mitata arjen viitekehyksessä. Kuntouttavassa arjessa katsotaan perheen ja ympäristön kokonaistilannetta. Kyse on siis lapsen tai perheen tuloksesta johon on annettu apua, tukea ja ohjausta. Tulokseen vaikuttavat kuntouttavan arjen elementit ja yksilölliset tekijät. Täten yksittäisen menetelmän vaikuttavuutta ei ole tarkoituksenmukaista selvittää. Kysymys on siitä mitä mitataan ja kuntouttavassa arjessa se tarkoittaa yksilön kehitystä suhteessa omiin tavoitteisiin ja toimintaa suhteessa ympäristöön. (Sipari 2008, 73.)

3 Kuntoutusohjaus ja moniammatillinen yhteistyö

3.1 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjaus on kuntoutusprosessiin liittyvää ja itsessäänkin prosessinomaista toimintaa. Kuntoutusohjauksen keskeisiä tehtäviä on konkreettisin toimin lisätä kuntoutujan ja hänen läheistensä hyvinvointia, elämäntilannetta, sosiaalista toimintakykyä sekä itsenäistä selviytymistä. Kuntoutusohjaus on tukemista, ohjausta ja neuvontaa. (Kuntoutusohjaus, 2015; Toijanen 2010, 7.)

Kuntoutusohjaus perustuu nykyisessä lainsäädännössä terveydenhuoltolaikiin (L 30.12.2010/1326), jossa on yhdistetty osia erikoissairaanhoidolaista (L1.12.1989/1062) ja kansanterveyslaista (L28.1.1972/66), sekä asetukseen vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (L18.9.1987/759). Viimeksi mainitun mukaan kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen. Lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (L3.8.1992/734) mukaisesti kuntoutusohjaus on asiakkaalle maksutonta.

Kuntoutusohjauksessa toiminnan kohteena on kuntoutumisen tarpeen omaava henkilö. Pienten lasten kohdalla kuntoutusohjaus on usein intensiivistä työskentelyä perheen ja lapsen kanssa, työn painottuessa kotikäynteihin, ohjaukseen ja neuvontaan. Lapsen elämään osallistuvien aikuisten

ohjaus nähdään yhtenä kuntoutuksen ammattilaisten ydintehtävistä. (Roine 2007, 55–56; Kiviranta ym.2015,4.) Lapsen kasvun myötä voi kuntoutusohjauksen painotus muuttua palveluja koordinoivaksi, eri tahojen väliseksi yhteistyöksi. Lapsen kohdalla elämän keskeisiä siirtymävaiheita ovat päivähoidon ja koulun aloitus, jotka vaativatkin intensiivistä yhteistyötä perheen ja eri toimijoiden välillä. (Roine 2007, 55–56.)

Kuntoutusohjaaja on pitkäaikaissairaahan tai vammaisen henkilön yhteishenkilö sairaalan, kodin, päiväkodin, koulun sekä kuntoutukseen osallistuvien ammattihenkilöiden ja palvelujärjestelmien välillä. Kuntoutusohjaajia työskentelee esimerkiksi sairaaloissa, terveyskeskuksissa, kuntoutuslaitoksissa, erilaisissa projekteissa tai järjestöjen palveluksessa. (Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry, 2015.)

Kuntoutusohjaajan työhön kuuluu ohjaus ja neuvonta liittyen sairauden tai vamman hoitoon, apuvälineiden käyttöön, kuntoutusmahdollisuuksien ja sosiaalityönselvittämiseen, hoitojen järjestämiseen ja lääkinnälliseen kuntoutukseen. Kuntoutusohjaaja arvioi asiakkaan toimintakykyä sekä tutustuu kuntoutujan elinympäristöön. Kuntoutusohjaaja tekee yhteistyötä viranomaisien, muiden yhteistyötahojen ja kuntoutujan perheen kanssa. Kuntoutusohjaaja voi osallistua erilaisiin työryhmiin sekä tiedotus- ja koulutustoimintaan. (mt.)

Kuntoutusohjaajan työn edellytyksiä on asiakasryhmän hyvä tuntemus. Hänen tulee tietää sairauden tai vamman fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista vaikutuksista kuntoutujan arkeen, sekä kyetä kokonaisvaltaiseen näkemykseen asiakkaan tilanteesta. Kuntoutusohjaajan tulee tuntea sosiaa-

li- ja terveydenhuollon palvelut ja lainsäädäntö. Kuntoutusohjaajalta edellytetään hyviä vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja, pitkäjänteisyyttä, yhteistyökykyä ja joustavuutta sekä kykyä itsenäiseen työskentelyyn. (mt.)

Kuntoutusohjaajan tehtävässä tarvittava koulutus määrittyy työpaikkakohtaisesti tehtävän sisällön ja vaativuuden mukaan. Useimmiten koulutuksena on terveydenhuolto- ja /tai sosiaalialan ammattitutkinto tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. (mt.)

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) on sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Tutkinnossa kuntoutuksen ohjaajan kompetensseja, eli pätevyysalueita ovat kuntoutuksen asiakastyön osaaminen, kuntoutuksen palvelujärjestelmäosaaminen, kuntoutustarpeiden ja – mahdollisuuksien arviointiosaaminen, ohjaus- ja opetusosaaminen, moniammatillinen yhteistyöosaaminen sekä kuntoutuksen suunnittelu- ja johtamisosaaminen. Lisäksi tutkinnossa opiskellaan sosiaali- ja terveysalan asiakkuutta, sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöosaamista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Tutkintoon sisältyvät ammattikorkeakoulun yleisinä osaamisalueina oppimisen taidot, tiedonhallintaosaaminen, yrittäjäosaaminen, työelämäosaaminen, kansainvälisyysosaaminen ja viestintäosaaminen. (Kuntoutuksen ohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma, aikuiskoulutus, syksy 2013)

Kuntoutusohjaus ja palveluohjaus (case management) liittyvät toimintoina läheisesti toisiinsa. Notkon (2006) mukaan molempia toteutetaan ja kehitetään erillisinä toimintamuotoina, vaikka perimmäinen sisältö molemmissa on asiakkaan ja hänen perheensä tukeminen, ohjaaminen, toimintavaih-

toehtojen hakeminen ja eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen. Kuntoutus- ja palveluohjaus ovat olennainen osa nykyaikaista palvelujärjestelmää. Kuntoutus- tai palveluohjauksen toivotaan edistävän asiakkaan kuntoutusprosessin toimivuutta tietyn organisaation sijaan. (Notko 2006, 60–64.)

Käypähoitosuosituksissa case management toiminta määritellään hoidon järjestämiseksi siten, että asiakkaalle on nimetty case manager, asiakkaan kanssa säännöllisesti kontaktissa oleva ammattihenkilö. Case manager arvioi hoidon ja kuntoutuksen tarpeita, suunnittelee ja koordinoi palveluiden käyttöä ja pitää tarvittaessa yhteyttä asiakkaan perheeseen ja hoitotahoihin. Case manager huolehtii myös asiakkaan hoito- ja kuntoutussuunnitelman toteutumisesta. (Saxèn, 2013.) Case manager ottaa vastuun, että asiakkaan saama hoito on asianmukaista ja tehokasta. Toimintaa voidaan pitää epäsuorana tiimityön interventiona. (Reeves, Scott, Lewis & Zwarenstein 2010, 97.)

Kuntoutusohjausta toteutetaan kansainvälisesti. USA:ssa kuntoutusohjaus (rehabilitation counselling) on systemaattista, prosessimaista tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa henkilöitä, joilla on fyysisiä, psyykkisiä, kehityksellisiä, kognitiivisia tai emotionaalisia vaikeuksia saavuttamaan elämäntavoitteitaan. ARCA (American Rehabilitation Counselling Association) esittelee kuntoutusohjauksen ohjausprosessin koostuvan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan, sisältäen esimerkiksi arviointia, hoidon suunnittelua, ammatillista neuvontaa, palveluohjausta ja koordinoimista. Kuntoutusohjaukseen kuuluu myös erilaiset interventiot ympäristön, työllisyyden ja asenteellisten esteiden poistamiseksi. Ohjaus voi tapahtua

yksilöllisesti tai ryhmässä toteutettuna. (American Rehabilitation Counseling Association, 2013.)

3.2 Moniammatillinen yhteistyö

Kuntoutuksen hyvä laatu koostuu kaikkien kuntoutuksen eri toimijoiden tekemästä työstä, kattaen koko kuntoutusprosessin suunnittelusta seurantaan. Moniammatillisella yhteistyöllä voidaan parhaiten vastata kuntoutujan moninaisiin tarpeisiin, eikä siten minkään ammattikunnan asiantunte-
musta yksinään ei ole pidetty riittävänä. (Kari & Puukka, 2001, 19)

Isoherranen (2012) kuvaa moniammatillisen yhteistyön asiakaslähtöisenä työskentelynä, jonka pyrkimyksenä on huomioida asiakkaan elämän kokonaisuus hoito- ja hoivapolkuineen sekä koota yhteisessä tiedonkäsittelyssä eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot yhteen. Tapauskohtainen tavoite ja yhteinen käsitys asiakkaan tilanteesta, tarvittavista toimenpiteistä ja ongelmien ratkaisuihin luodaan vuorovaikutuksessa. (Isoherranen 2012,22.)

Veijolan, Isolan & Taanilan (2006) mukaan moniammatillisen yhteistyön käsite on epäselvä, eikä suomen kielessä ole löytynyt vakiintunutta määritelmää. Englannin kielessä on useita käsitteitä ja määritelmistä käy ilmi millaisesta yhteistyöstä on kyse. Monitieteisessä lähestymistavassa (multidisciplinary) eri alojen asiantuntijat osallistuvat yhteistyöhön, mutta työskentelevät erillään, jolloin vuorovaikutus on vähäistä tai puuttuu kokonaan.

Tieteiden välisessä lähestymistavassa (interdisciplinary) asiantuntijat tekevät suunnitelman yhdessä, mutta vastaavat oman alansa tehtävistä itsenäisesti. Poikkitieteellisessä lähestymistavassa (transdisciplinary) kaikki työskentelevät yhdessä keskustellen ja tiedostaen oman sekä toisten roolin ja erityisosaamisen. Rooleista vapautuminen nähdään tiedon ja taitojen jakamisena sekä yhdessä oppimisena yli tieteenalojen. (Veijola, Isola & Taanila 2006, 186.)

Lasten kuntoutuksessa moniammatillista yhteistyötä voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Työskentelyä määrittää toiminnan rakenne, eli ketä työryhmään kuuluu, mitä he tekevät ja miten vuorovaikutus toteutuu. Moniammatillisessa yhteistyössä eri alojen asiantuntijat vastaavat alansa erityisosaamisesta. Keskeistä on ammattitaito ja yhteisten osaamisen alueiden löytäminen ja omien erityistietojen ja -taitojen tunnistaminen. Yhteistyössä olennaista on jatkuvan vuorovaikutuksen lisäksi toiminnan tarkoituksenmukaisuus. (Veijola 2004,31.)

Sipari (2008) käyttää käsitteitä moniasiantuntijuus ja yhteistoiminta, koska ne määrittelevät eri toimijat, lapsen, perheen ja ammattilaiset tasavertaisiksi kumppaneiksi yhteistä toimintaa muodostettaessa. Lapsen kuntoutuksen kannalta tärkeää on kasvatuksen ja kuntoutuksen asiantuntijuus, jolloin ei yhden ammatillisen sisällön osaaminen riitä, vaan tarvitaan lapsen ja perheen tilanteen kokonaisvaltaista hahmottamista, yhteisöosaamista ja yhteisöllistä asiantuntijuutta. Kasvatuksessa ja kuntoutuksessa moniasiantuntijuuden taustalla on ajatus kumppanuudesta, jonka kautta määritellään yhteinen tehtävä ja vastuunjako. (Sipari 2008, 36–38.)

Veijola (2006) käsittelevät artikkelissaan moniammatillista perhetyötä. Perhekeskeisyys nähdään nykyisin lasten kuntoutuksen keskeisenä periaatteena, mutta sen määrittely on yhä puutteellista. Lasten kuntoutuksessa perhetyön tavoitteena on tukea perheen selviytymistä sen luonnollisissa toimintaympäristöissä. Toiminnassa huomioidaan perheen vahvuudet ja vastataan perheen tarpeisiin. Työskentelyssä yhdistyy kaikkien kuntoutukseen osallistuvien ammattihenkilöiden ja vanhempien osaaminen. (Veijola ym. 2006, 186–187.)

Veijolan (2004) lasten kuntoutuksen kehittämisestä tehdyn toimintatutkimuksen alussa perheen rooli moniammatillisessa perhetyössä oli ristiriitainen. Vanhempien aktiivinen osallistuminen ilmeni tiedon antamisena ja tiedon hankkimisena. Osa vanhemmista koki roolinsa passiivisina ohjeiden noudattajina, mukana kulkijoina ja alistujina. Vanhemmat odottivat tukea arjessa selviytymiseen, mutta ohjeet koettiin arjesta irrallisina ammattihenkilöiden ollessa riittämättömän tietoisia perheen todellisista tarpeista. Moniammatillisen perhetyön esteenä olivat vanhempien sekä ammattihenkilöiden mielestä tiedon puute ja suvaitsemattomuus, lisäksi ammattihenkilöt kokivat esteenä toiminnan pirstaleisuuden. Perheiden mahdollisuus tasa-arvoiseen kumppanuussuhteeseen ammattihenkilöiden kanssa edellyttää ensin ammattihenkilöiltä oppimista keskustelemaan ja työskentelemään tasa-arvoisesti yli ammatti- ja organisaatorajojen. (Veijola 2004, 109–110).

Veijolan (2004) tutkimuksen loppuvaiheessa vanhemmat kokivat moniammatillisen perhetyön emotionaalisena ja tiedollisena tukena, perheen aktiivisena osallistumisena ja heidän tarpeistaan lähtevänä toimintana. Ammattihenkilöiden mukaan moniammatillinen perhetyö ilmeni voimaantumisen

tukena ja kumppanuutena, jota kuvasivat tiedollinen tuki, tavoitteellisuus ja tasavertaisuus. Moniammatillinen yhteistyö ilmeni ammattihenkilöiden toiminnassa roolien selkeytenä, suunnitelmallisena yhteistoimintana, reflektiivisyytenä, yhteisvastuullisuutena ja avoimena keskusteluna. Roolien selkeyttä kuvasi tietoisuus omasta ja toisten toiminnasta. Toiminta oli yhdessä suunniteltua ja tavoitteellista. Toimintaa sekä vanhemmille annettavia ohjeita arvioitiin yhdessä. Vastuuta jaettiin vanhempien ja ammattihenkilöiden kesken. Ammattihenkilöt kuvasivat moniammatillisen perhetyön kehittymistä edistävinä asioina keskustelevaa kulttuuria ja positiivista asennoitumista (Veijola 2004, 109–110).

4 Tutkimus

Tutkimuksen aihe on työelämlähtöinen. Vaalijalan kuntoutuskeskus on tarjonnut kuntoutusohjausta autismin kirjon asiakkaille jo pitkään. Tarve kuntoutusohjaukselle on ollut nähtävissä muidenkin asiakasryhmien kohdalla. Tutkijan oma kiinnostus kehittää kuntoutusohjausta oppilaskoti Simpukan asiakasryhmän kohdalla johti tämän tutkimuksen tekemiseen.

4.1 Vaalijalan kuntoutuskeskus ja oppilaskoti Simpukka

Vaalijalan kuntoutuskeskus on erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kuntoutuksen osaamiskeskus Pieksämäellä. Vaalijalassa kuntoutus nähdään

kokonaisvaltaisena ja tavoitteellisena toimintana. Vaalijala tarjoaa autismi-kuntoutuksen, psykososiaalisen ja psykiatrisen kuntoutuksen, neuropsy-kiatrisen kuntoutuksen, lasten ja nuorten kuntoutuksen sekä moni- ja vai-keavammaisuuden ja aistivammaisuuden kuntoutuskokonaisuuksia. (Vaa-lijalan kuntoutuskeskus, 2015; Kuntoutuskokonaisuudet, 2015.)

Oppilaskoti Simpukka on yksi Vaalijalassa lasten tutkimusta, kuntoutusta ja valmennusta tarjoavista yksiköistä. Simpukka tarjoaa lyhyt- ja pitkäkes-toisia kuntoutusjaksoja, intervallikuntoutusta ja tutkimusjaksoja erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille 16 ikävuoteen saakka. Simpukan asi-akkaat ovat lapsia, joilla voi olla synnynnäisiä somaattisia sairauksia tai vammoja, psykiatrisia ja psykososiaalisia haasteita, oppimisvaikeuksia tai autistisia piirteitä. (Simpukka, 2015.)

Simpukan toimintaperiaatteena on yhteistyössä perheiden ja muiden toimi-joiden kanssa antaa lapsille ja nuorille valmiuksia tasapainoiseen elämään. Kuntoutus rakentuu henkilökohtaisen kuntoutussuunnitelman pohjalle, jatkuen kuntouttavana hoitotyön prosessina. Keskeisenä työvälineenä käy-tetään puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä lapsen yk-silöllisen tarpeen mukaan. Kouluikäiset lapset käyvät kuntoutusjaksojen aikana Sateenkaaren erityiskoulua. Alle kouluikäisten lasten varhaiskun-toutuksen toteuttaa oppilaskodin henkilökunta. Turvallinen ja kodinomai-nen ympäristö sekä moniammatillisen työryhmän tuki mahdollistavat las-ten ja nuorten kokonaisvaltaisen kasvun tukemisen. (Simpukka, 2015.) Mo-niammatillinen työryhmä toimii asiakaskohtaisesti sopivalla kokoonpanol-la, osallistuen asiakkaan tarpeiden mukaisesti kuntoutukseen ja kuntou-

tuspolun suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin yhdessä lapsen oman verkoston kanssa (Moniammatillinen työryhmä, 2015).

Liikkuvat kuntoutuspalvelut ovat Vaalijalan tuottamaa, asiakkaiden omaan elinympäristöön tehtävää työtä. Kuntoutuksen asiantuntijat voivat jalkautua sovitusti asiakkaan kotiin, päiväkotiin, kouluun, päivätoimintaan tai työhön antaen tukea arjen pulmatilanteisiin. (Liikkuvat kuntoutuspalvelut, 2015.)

Liikkuviin palveluihin liittyy tilannearviointia ja konsultointia kuntoutujan omassa toimintaympäristössä, joka voi olla tarpeen silloin, kun kuntoutusjaksolla ei päästä kiinni ongelmatilanteisiin tai niitä ei edes havaita. Toisinaan jo asiantuntijoiden konsultatiivinen apu lähiympäristölle voi auttaa tilannetta. Paikanpäällä tehdyt havainnot voivat auttaa myös tarkoituksenmukaisemman kuntoutusjakson suunnittelussa. (mt.)

Liikkuvat palveluiden yhtenä elementtinä on siirtää kuntoutusjaksoilla saavutettuja tuloksia asiakkaan lähiympäristön tietoisuuteen. Kuntoutuksen jatkuminen edellyttää usein toimenpiteitä ja toimintatavan muutoksia asiakkaan läheisiltä. Liikkuvat palvelut pyrkivät varmistamaan tarvittavan tiedon ja osaamisen siirtymisen. (mt.)

Liikkuvilla palveluilla tavoitteena on tukea erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja tämän perheen arjessa selviytymistä. Jalkautumalla lapsen kotiin, päästään paneutumaan perheen vuorovaikutukseen ja arjen ratkaisuihin, jolla on merkitystä erityisen perheenjäsenen hyvinvointiin. Konsultaatio

voidaan kohdistaa myös yhteisöön, miten sen sisällä vuorovaikutusta voidaan parantaa ja kuntoutusta edistäviä toimia tukea. (mt.)

4.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksella on aina tarkoitus tai tehtävä, joka ohjaa tutkimusmenetelmien valintoja (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 137). Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Vaalijalan henkilökunnan näkemyksiä kuntoutusohjaajan tehtävänkuvasta erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa. Tutkimusta voidaan siis sanoa kartoittavaksi tutkimukseksi. Hirsjärven ym. (2009, 138) mukaan kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena on katsoa mitä tapahtuu, etsiä uusia näkökulmia ja löytää uusia ilmiöitä sekä selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä ja kehittää hypoteeseja. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli löytää uusia näkökulmia, sekä tutkimustuloksia hyödyntäen selventää ja mallintaa kuntoutusohjaajan tehtävänkuva Vaalijalan kuntoutuskeskuksen oppilaskoti Simpukassa kuntoutusjaksoilla käyvien erityistä tukea tarvitsevien lasten kuntoutusprosessissa.

Tutkimuskysymys: Mikä on kuntoutusohjaajan tehtävänkuva erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa oppilaskoti Simpukassa?

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, jolle tyypillistä on kokonaisvaltainen tiedon hankinta ja aineiston kokoaminen luonnollisissa, todellisissa tilanteissa (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 164). Laadullisella tutkimuksella pyritään kuvaamaan, ymmärtämään ja antamaan mielekkäitä tulkintoja ilmiöille. Siinä pyritään saamaan yhdestä havaintoyksiköstä irti mahdollisimman paljon, käsitellen aihetta perusteellisesti syvyyssuunnassa. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä, siitä kuinka ihmiset näkevät ja kokevat reaalimaailman. Välineenä tiedonkeruussa ja analysoinnissa on tutkija, jonka kautta reaalimaailma suodattuu tutkimustuloksiksi. (Kananen 2008, 24–25.)

Tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua, joka on yksi laadullisen tiedonkeruun menetelmistä. Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluiin ja huomioi sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Teemahaastattelua ennakoiden teemat käydään haastateltavan kanssa läpi, jotta tutkittavan ilmiön kaikkien osa-alueiden käsittely haastattelun aikana varmistuu. Tässä tutkimuksessa tutkijan kokemattomuudesta johtuen ensimmäinen ryhmä joutui vastaamaan haastatteluun pelkän suullisen ennakoinnin perusteella. Toiselle ryhmälle teemat toimitettiin haastateltavan pyynnöstä kirjallisesti ennen haastattelua.

Haastattelun teemoja tutkimuksessa olivat kuntoutusohjaajan vastuut lapsen kuntoutusprosessin eri vaiheissa sekä haastateltavien toiveet kuntoutusohjaajalta. (Liite 1).

4.4 Tutkimuksen toteuttaminen

Aineiston hankkimiseksi järjestettiin kaksi erillistä ryhmähaastattelua. Tutkimuksessa päädyttiin ryhmähaastatteluihin, koska se mahdollistaa saamaan nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 63). Ensimmäiseen haastatteluun osallistui oppilaskoti Simpukasta oppilaskodin johtaja, sairaanhoitaja ja hoitaja. Toiseen haastatteluun osallistui kuntoutuksen asiantuntijoiden ryhmästä kaksi työntekijää, fysioterapeutti ja toimintaterapeutti. Laadullisessa tiedonkeruussa haastateltavat valitaan teemaa koskevan asiantuntemuksen mukaan ja siten, keneltä tutkittavasta asiasta arvellaan saatavan aineistoa. (Vilkka 2005, 114; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2015). Tähän tutkimuksen kohderyhmällä on pitkä kokemuksellinen tieto erityislapsen kuntouksesta. Oppilaskoti Simpukan osallistujat sovittiin yhteistyössä oppilaskodin johtajan kanssa. Kuntoutuksen asiantuntijoille tutkimuksen tekijä laittoi ryhmäviestin, jossa toivoi eri ammattiryhmien edustajia mukaan haastatteluun, jonka jälkeen haastatteluun osallistuneet kuntoutuksen asiantuntijat ilmoittautuivat tutkimushaastatteluun.

Ensimmäinen haastattelu toteutettiin oppilaskoti Simpukan ryhmälle. Haastattelu eteni pitkälti teemojen, eli kuntoutusprosessin vaiheiden ja kuntoutusohjaajalle esitettävien toiveiden mukaan. Haastateltavilla oli nä-

kemyksiä tutkittavasta asiasta. Tutkija teki muutamia tarkentavia kysymyksiä, mutta muuten aineisto syntyi haastateltavien tuottamana. Ensimmäinen haastattelu kesti 34 minuuttia. Kuntoutuksen asiantuntijoille tehty haastattelu pysyi myös teemoissa, mutta keskustelun järjestyksessä oli enemmän vaihtelevuutta. Hirsjärven ja muiden (2009, 208) mukaan teema-haastattelulle tyypillistä onkin, että teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten muoto ja järjestys elävät tilanteen mukaan. Myös jälkimmäisessä haastattelussa kohdehenkilöillä oli näkemyksiä tutkimuksen aiheesta. Kuntoutuksen asiantuntijoiden haastattelu kesti 43 minuuttia. Vilkan (2005, 126) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston on tarkoitus toimia apuvälineenä asian tai ilmiön ymmärtämisessä tai mielekkään tulokinnan muodostamisessa, jolloin aineiston laatu on sen määrää olennaisempi.

Tutkimuksen tekijä koki molemmissa haastatteluissa ilmapiirin myönteiseksi ja kehittäväksi. Molemmat haastattelut taltioitiin kahdelle nauhurille. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu haastattelujen tallentaminen, jotta haastattelu sujuu nopeasti ja katkeamatta. Nauhoituksen avulla haastattelusta saadaan säilytettyä kommunikaatiotapahtuman kannalta olennaisia asioita, jotka eivät esimerkiksi kirjoittamalla tallennu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 92.)

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksessa käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia. Vilkan (2005, 140) mukaan teorialähtöisessä sisällönanalyysissä lähdetään liikkeelle teo-

riasta, eli tutkimus nojaa heti alkuvaiheesta alkaen teoriaan, malliin tai ajatteluun. Teoriaa voidaan käyttää apuvälineenä tutkimusaineistosta tehtävien tulkintojen tueksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tässä tutkimuksessa teoriapohjan sisällönanalyysille antoi lapsen kuntoutusprosessi. Tutkimuksessa aineiston analyysi suoritettiin teemoittelemalla, joka Hirsjärven & Hurmeen (2008) mukaan tarkoittaa niiden aineistosta nousevien piirteiden tarkastelua, jotka ovat useammalle haastateltavalle yhteisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008,173).

Tallennettu aineisto on yleensä tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi, eli litteroida. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita ja sitä voi tehdä koko aineistosta tai valikoiden. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Tässä tutkimuksessa tallenteet litteroitiin sanatarkasti. Litteroinnista jätettiin kuitenkin pois muut huomiot, joita tutkija lisäsi litteroinnin jälkeen tekstin sivuun omiksi muistiinpanoiksi (esimerkiksi puheen painotuksia). Haastatteluaineisto kirjoitettiin tekstimuotoon tekstinkäsittelyohjelmalla. Haastatteluista syntyi yhteensä 12 sivua tekstiä.

Seuraavaksi tekstit tulostettiin paperimuotoon ja lauseet eroteltiin korostuskynillä eri värein teemojen mukaisesti. Analyysiyksikkönä tutkimuksessa käytettiin lausetta. Sama lause saattoi kuulua useampaan teemaan. Seuraavaksi lauseet siirrettiin tekstinkäsittelyohjelmalla paperiversiota apuna käyttäen taulukkoon, joka oli jaoteltu teemoittain. Aineiston työstäminen jatkui siten, että teemojen alla olevista samoista asioista muodostettiin asiakokonaisuuksittain synteesejä. Aineistoa luettiin jatkuvasti sitä työstettäessä, miettien samalla lauseiden merkityksiä. Laadullisen tutkimusaineiston käsittelyn keskeisiä osia ovat analyysin sekä synteessin teko. Analyysissä

eritellään ja luokitellaan aineistoa. Synteesissä pyritään kokonaiskuvan luomiseen ja tutkittavan ilmiön esittämiseen uudessa näkökulmassa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 143.)

Aineistosta luotiin synteesejä, jotka esitetään aineistosta nousseina omina tulkintoina. Tutkimustulokset on esitetty luvussa 5. Eskolan (2010, 197) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tulkinnat tulee kytkeä teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin. Tutkimustulosten kytkemistä teoriaan on esitetty pohdinnassa, luvussa 6.

5 Tutkimustulokset

Kuntoutustarpeen arviointi

Kuntoutusohjaajan keskeisenä tehtävänä nähtiin heti asiakkuuden alussa tiedonvälitys, jotta lapsen kuntoutusprosessi saadaan tarkoituksenmukaisesti käyntiin. Haastattelusta syntyi käsitys, että lapsen omasta toimintaympäristöstä saatua tietoa hyödyntämällä ensimmäisen kuntoutusjakson suunnittelua voidaan tehostaa, jotta tarpeenmukaiset arvioinnit ja tutkimukset tulevat tehdyksi. Ajatus kuntoutusohjaajan käynnistä kotiin ennen ensimmäistä jaksoa nähtiin molemmissa haastatteluryhmissä tärkeänä, jotta vanhempien toiveet ja odotukset tulevat huomioiduksi heti alkuun. Kuntoutusohjaajan osallistuminen kuntoutusjakson suunnitteluun tiimissä nähtiin tärkeänä.

Kotiin asioitten vieminen ja toiste päin, että se asioitten sieltäpäin tuominen, niinku jo ennen jaksoja.

Molemmissa haastatteluissa nousi esille vanhempien kuuleminen ja lapsen kotitilanteen tunteminen. Haastateltavat näkivät tärkeänä saada tietoa lapsen omasta elinympäristöstä. Mikä on lapsen ja perheen tilanne ja mitkä ovat tuen ja arvioinnin todelliset tarpeet? Mihin vanhemmat kaipaavat tukea ja mihin asioihin kotona tarvitaan apua. Haastateltavien mukaan kuntoutusohjaaja on avainasemassa tuomaan lapsen ja perheen arjen realiteetteja työryhmän tietoisuuteen. Kuntoutuksen asiantuntijoiden haastattelussa tuli esille se, kuinka asiat voivat näyttää erilaisissa paperilla aivan toiselta kuin ne todellisuudessa ovat. Kuntoutusohjaajan mukana haastateltavien mielestä voi tulla tietoa siitä, mitkä asiat ovat lapselle ja perheelle ajankohtaisia juuri sillä hetkellä. Haastatteluista nousi esille se, kuinka kuntoutusohjaaja voi olla rakentamassa luottamusta perheen kanssa, joka osaltaan voisi helpottaa lapsen tuomista kuntoutusjaksolle. Luottamuksen myötä perheet voisivat tuoda paremmin todellisia tarpeita esille.

Vanhempia tai huoltajia haastattaa, niin mitä tarpeita niillä on? Mikä on lapsen tilanne ja mitkä on tuen tarpeet tai arvioinnin tarpeet?

Kyllähän me kuntoutuksen tarve porukalla arvioidaan tiimeissä, mutta mitkä siel kotona on, mihinkä sitä apua tarvitaan?

Haastateltavien mielestä yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa on merkityksellistä jo kuntoutustarvetta arvioitaessa. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää tietää, mitkä kaikki tahot toimivat lapsen kanssa ja kuinka ne toi-

mivat ja mitä palveluja lapsi ja perhe ovat saaneet. Kuntoutusohjaaja voi käynnillään arvioida myös sitä, hyödyttäisikö jonkin toisen kuntoutuksen asiantuntijan käynti lapsen tilannetta ja tuoda sitä viestiä työryhmän pohdittavaksi.

Selvittää, että mitkä asiat siellä jo toimii, lähitoimijoiden kanssa. Ketä kaikkia siinä toimii ja mitä he toimii?

Saada sitä tietoa, missä lapsi on käynyt, mikä ei selviä muuten sieltä lomakkeista.

Sieltähän tulee yhden ihmisen mukana tietoa meille kaikille. Ja sitten voi ottaa sen ihmisen, että esimerkiksi jos on toiminnanohjauksessa ongelmia, niin ottaa sen toimintaterapeutin mukaan.

Oppilaskodin henkilökunnan haastattelussa tuli esille myös lasten saapuminen jaksoille akuutisti, jolloin kuntoutusohjaaja nähtiin hoitajan työparina tulotilanteessa.

Kuntoutuksen tavoitteiden asettelu

Kuntoutuksen tavoitteita mietittäessä molempien ryhmien haastatteluissa tuli esille kuntoutusohjaajan tehtävänä saattaa toimijoiden tietoisuuteen asiat, joihin kotona tarvitaan apua, jotta kuntoutuksella tavoiteltaisiin perheen arjen kannalta merkityksellisiä asioita. Tärkeänä pidettiin myös lapsen itsensä kuulemista, jotta kuntoutuksella voidaan tavoitella myös lapselle itselleen tärkeitä asioita. Kuntoutusohjaajan toivottiin käyvän myös vanhempien kanssa keskustelua kuntoutuksen tavoitteellisuudesta ja tavoitteiden realistisuudesta siten, että vanhemmille syntyy ymmärrys miksi asioita tehdään.

Mitkä ne tavoitteet siellä kotona on ja mitkä ne asiat on, mihinkä sitä apua tarvitaan.

Kaikki lapset ei kykene, mutta ne jotka kykenevät, niin heidän toiveensa... Lapsen omat toiveet, itsensä pienen kaverin. Joskus sieltä tulee tosi hyviä, mitä me pystytään oikeasti tekemään.

Oppilaskodin henkilökunnan haastattelussa tuli esille kuntoutuksen tavoitteiden asettelun haasteet, joita voivat olla esimerkiksi lapsen kotoa tulevat epärealistiset toiveet tai muuten liian suuret tai yleisesti asetetut tavoitteet. Haastateltavien mielestä pitäisi lisätä kuntoutusohjaajan mahdollisuuksia olla mukana etsimässä realistisia tavoitteita ja pilkkomassa niitä riittävän pieniksi ja saavutettaviksi arjen tavoitteiksi. Kuntoutusohjaajan tehtävänä nähtiin hoitajien ohjaaminen ja tukeminen tavoitteiden asettelussa.

Mut mitä ne tavoitteet tarkoittaa käytännössä kellekin, niin just siihen sellaista tukea ja selkeyttämistä.

Tavoitteiden siirtäminen kuntoutussuunnitelmaan ja käytäntöön ovat keskeisiä asioita kuntoutusprosessin etenemisen kannalta. Kuntoutusohjaaja oli haastateltavien mielestä avainhenkilö varmistamaan, että tavoitteet kulkevat lapsen arjessa. Kuntoutusohjaajan tehtävänä tuotiin esille myös Gastavoitteet ja niihin liittyen yhteistyö terapeuttien kanssa. Kuinka ne liittyvät lapsen kokonaiskuntoutukseen?

Siirtää niitä tavoitteita sinne kentälle. Et ne ei jäisi irralliseksi johonkin paperiin.

Eriytyistyöntekijöiden kanssa neuvottelu, kun on niit GAS-tavoitteita, että liittyys ne jollainlailla meidän elämään?

Kuntoutuksen suunnittelu, kuntoutussuunnitelma

Kuntoutuksen suunnittelussa nähtiin tärkeänä, että vanhemmat tulevat kuulluiksi. Haastateltavien kokemus oli, ettei kaikilla vanhemmilla ole rohkeutta sanoa haluamiaan asioita kokouksessa ääneen, jolloin kuntoutusohjaajan toivottiin tuovan havaitsemiaan asioita keskusteluun perheen puolesta. Lapsen ja perheen arjen realiteettien tuominen myös kuntoutuksen suunnitteluun nähtiin tärkeänä, näistä esimerkkinä lapsen jaksaminen tai vanhempien resurssit osallistua kuntoutukseen.

Apukysymyksiä tekemässä perheen puolesta. Asioita mitä on itse havainnut. Kysymysten tuominen kokouksiin, ei kaikilla perheillä ole rohkeutta tuoda.

Kuntoutusohjaajalta toivottiin myös kuntoutuksen suunnitteluun liittyen kokonaisvaltaista, ajankohtaista näkemystä. Haastateltavien mielestä kuntoutusohjaaja voi ennakoida kuntoutuskokousten sujuvuutta arvioimalla yhdessä verkoston kanssa sitä, kenen kaikkien toimijoiden on tarkoituksenmukaista olla paikalla. Ajankohtaisuus tuli esiin myös siinä, että myös suunnitelmaan siirtyisi arjen kannalta keskeiset tavoitteet, jonka mukaan palveluita ja tukitoimia voidaan suunnitella.

Ihan reilusti sanoa, että tää asia on kunnossa. Voi hoituu sillä, että kuntoutusohjaaja ohjaa vanhempia soittamaan vaikka keskussairaalaan, että sitä ei tarvii siel kuntsarissa puida.

Missä siel arjessa on ne ongelmat, et silt pohjalta kun miettii, että mistä terapioista ois hyötyä... et mihinkä sitä oikeesti tarttee ni on välillä sellainen niinkun musta aukko.

Kuntoutusohjaaja voisi vastata osaltaan kuntoutuskokouksen sihteerintyöstä.

Kuntoutuksen toteutusvaihe

Kuntoutuksen toteutusvaiheessa kuntoutusohjaajan olennainen tehtävä haastattelujen mukaan on varmistaa, että suunnitellut toimenpiteet siirtyvät sujuvasti arkeen ja lähtevät toteutumaan lapsen omissa toimintaympäristöissä kuntoutuksen tavoitteiden mukaisesti. Tähän liittyen tärkeänä nähtiin myös perheen tukeminen.

Että ne tavoitteet kulkee !

Perheen tukeminen on se alleviivattu asia.

Kuntoutuksen toteutusvaiheessa tuli yhteistoimijuus vahvasti esille. Kuntoutusohjaajan tehtävää verrattiin lankojen yhteenvetoon. Tärkeänä nähtiin, että kaikki toimisivat samoin periaattein. Yhteys paikallisten toimijoiden kanssa nähtiin olennaisena. Erityisen tärkeänä koettiin yhteistyö lasten henkilökohtaisten avustajien kanssa. Myös kuntoutuskeskuksesta lapsen

omaan toimintaympäristöön tehtävien parikäyntien (esimerkiksi terapeutti ja kuntoutusohjaaja) mahdollisuus nähtiin tärkeänä.

Arjen kuntoutukseen, siihen lapsilähtöiseen. No oikeestaan näitten työryhmien, lapsen ympärillä pyörivien, jotenkin sellainen lankojen yhteenveto.

Henkilökohtaiset avustajat, miten ne on otettu mukaan siihen kuntoutukseen? ... just ne jotka on eniten niitten lasten kanssa.

Oppilaskodin henkilökunta toi kuntoutusohjaajan tehtävänä lapsen toiminnan seuraamisen ja arvioinnin sekä hoitajien ohjaamisen kuntoutusjaksojen yhteydessä, että jaksot tukisivat osaltaan kuntoutukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Hoitajien ohjaus siinä kuntoutuspolulla... saatais niinku saavutettua niitä tavoitteita.

Kuntoutuksen seuranta, arviointi

Keskustelussa kuntoutuksen seurannasta ja arvioinnista puhuttiin jatkuvasta arvioinnista. Siitä kuinka avainasemassa kuntoutusohjaaja on arvioimassa lapsen kuntoutuksen etenemistä ja arjen sujumista yhdessä vanhempien kanssa, sekä havaitsemassa tilanteita. Haastateltavat näkivät tärkeänä, että kuntoutusohjaaja nostaa asioita esille, mikäli havaitsee, etteivät suunnitellut asiat toteudu tai tehdyt ratkaisut osoittautuvat toimimattomiksi. Kuntoutusohjaajaa pidettiin myös hyvänä henkilönä arvioimaan kokonaisuutta

perheen kannalta, esimerkiksi ettei perhe kuormitu lukuisten toimijoiden vuoksi. Olennaista seurannassa on erityisesti lapsen jaksaminen.

Kun on nähnyt niitä asioita siellä kotona ja se mitä vaan siellä kerrotaan, mitä kotona havainnoi. Tulee itselle sisäinen olo, että täällä on rankaa. Niin sitten voidaan kysyä, että voiko tämän asian ottaa käsittelyyn?

Jatkuva arviointi tuli esille myös kuntoutusjaksojen yhteydessä. Kuntoutusohjaajan tehtävänä nähtiin tavoitteiden saavuttamisen arviointia ja tulosten eteenpäin viemistä. Kuntoutusohjaajan toivottiin osallistuvan myös GAS-tavoitteiden saavuttamisen arviointiin.

Toiveet kuntoutusohjaajalta

Toisena teemakysymyksenä olivat toiveet kuntoutusohjaajalle. Kysymyseen liittyvästä tutkimusaineistosta osa kuului selkeästi kuntoutusprosessin vaiheisiin ja siten asettuivat luontevasti teemoittelussa kuntoutusprosessivaiheiden alle. (Taulukko 1.) Lisäksi kuntoutusohjaajalta toivottiin työryhmän lähellä työskentelyä. Oppilaskodin haastattelussa toivottiin kuntoutusohjaajan toimivan aiempaa tiiviimmin yksikössä. Kuntoutusohjaajalta toivottiin asiakkaan verkostojen tuntemista ja kokonaisvaltaista osaamista lapsen kuntoutusprosessiin liittyen.

Kuntoutus- tarpeen arviointi	Tavoittei- den asettelu	Kuntoutuk- sen suunnit- telu ja - suunnitelma	Kuntoutuk- sen toteutus- vaihe	Kuntoutuk- sen seuranta ja arviointi
<p>Ajankohtai- sen tiedon tuominen lapsen omista toi- mintaym- päristöistä.</p> <p>Lapsen ja perheen tarpeiden ja toiveiden esille tuo- minen.</p> <p>Yhteistyö lähitoimi- joiden kanssa.</p> <p>Varmistaa, että tarvit- tavat tutki- mukset ja arvioinnit tulevat teh- dyksi.</p>	<p>Varmistaa että tavoit- teet ovat rea- listisia ja ajankohtai- sia.</p> <p>Varmistaa, että lapsi ja perhe tule- vat kuul- luiksi tavoit- teiden aset- telussa.</p> <p>Hoitajien ohjaus ja neuvonta tavoitteiden asettelussa.</p> <p>Kuntoutuk- sen tavoit- teiden siir- täminen ar- keen.</p>	<p>Vanhempien tukeminen.</p> <p>Varmistaa, että perhe tulee kuul- luksi.</p> <p>Arjen reali- teettien tuo- minen kun- toutuksen suunnitte- luun.</p> <p>Kokonaisval- taisuuden varmistami- nen, suunnit- telun koor- dinointi.</p> <p>Tarvittaessa sihteerinä toimiminen.</p>	<p>Varmistaa, että sovitut asiat siirtyvät ja toimivat käytännössä.</p> <p>Perheen tu- keminen.</p> <p>Yhteisten toimintatapo- jen varmis- taminen.</p>	<p>Jatkuva arvi- ointi kaikissa lapsen toimin- taympäristöis- sä.</p> <p>Lapsen ja per- heen jaksami- sen arviointi.</p> <p>Nopea puut- tuminen epä- kohtiin.</p>

Taulukko 1. Kuntoutusohjaajan keskeisimmät tehtävät oppilaskoti Simpu-
kan asiakkaan kuntoutusprosessissa.

6 Pohdinta

6.1 Kuntoutusohjaaja kuntoutusprosessissa

Tutkimuksessa korostui kuntoutusohjaajan rooli lapsen tarpeista lähtevän sujuvan kuntoutusprosessin koordinoinnissa, johon liittyy oleellisesti myös lapsen perhe. Tutkimuksessa tuotiin vahvasti esille arjen kuntoutusta ja toimijoiden yhteistyötä.

Lapsen kohdalla kuntoutuksen tulee olla luonteva osa kasvuympäristöä ja toimivaa arkea, johon myös perhe ja muut lapsen elämään kuuluvat tahot liittyvät (Sillanaukea ym. 2015, 18). Siparin (2008,80) mukaan kuntouttava arki voi toteutua silloin kun tunnetaan lapsen arki. Tämä puolestaan edellyttää asiantuntijoiden toimimista arjessa. Kuntoutusohjaajan tehtävänä nähtiin lapsen arkeen jalkautuminen ja arjesta kerätyn tiedon saattaminen työryhmän tietoon. Tämän ajateltiin parantavan kuntoutuksen kohdentamista oikeisiin ja arjen kannalta merkityksellisiin asioihin.

Tutkimuksessa kuntoutusohjaajan tehtävänä nähtiin vanhempien tukeminen lapsen kuntoutuspolulla. Kuntoutusohjaajan toivottiin arvioivan lapsen jaksamisen ohella myös vanhempien jaksamista ja arjen sujumista. Martinin, Notkon & Järvikosken (2009) mukaan perheen arkielämän sujuminen onkin lapsen kuntoutumisprosessin kannalta olennaista. Tärkeää olisi, että kuntoutuksen avulla pystytään lisäämään vanhempien varmuutta lapsen erityisyyteen liittyvissä asioissa ja toimintatavoissa (Martin ym. 2009,278).

Haastatteluissa tuli myös esille kuntoutuksen ajankohtaisuus. Kuntoutusohjaajan nähtiin voivan kotikäynnillä havainnoida ja keskustella perheen kanssa, mikä lapsen kuntoutuksessa ja perheen tilanteessa on ajankohtaista. Oikeilla ja oikea-aikaisilla tukitoimilla sekä vanhempien mukaan ottamisella voitaisiin perheiden arki saada sujuvammaksi perheissä, joissa arki tuntuu haastavalta ja jatkuvalta taistelulta (Paananen 2011,205).

Kuntoutusohjaajan tehtävänä nähtiin vahvistaa vanhempien ja lapsen ääntä kuntoutusprosessin eri vaiheissa. Paanasen (2011,204) tutkimuksen mukaan vanhempia ja perhettä ei aina oteta riittävästi huomioon lapsen kuntoutusta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Vanhempien osallistuminen lapsen kuntoutuksen suunnitteluun ja toteutukseen muotoutuu järjestelmän antamien mahdollisuuksien tai vaatimusten sekä vanhempien halukkuuden ja jaksamisen kautta.

Kuntoutumisen perusedellytyksenä on, että kuntoutuksen tavoitteet ovat lapselle merkityksellisiä. Tärkeää on myös, että lapsi pystyy tunnistamaan edistymisensä arkielämässä. Keskeistä lapsen kuntoutusprosessissa on lapsen oma motivoituminen ja sitoutuminen, joka edellyttää lapsen kuulemistavoitteita määriteltäessä. (Autti-Rämö 2014, 211.) Lapsen omien tavoitteiden ja toiveiden selvittämiseen toivottiin kuntoutusohjaajan työpanosta. Oppilaskoti Simpukan asiakasryhmän kohdalla tämä tarkoittaa usein vaihteiden kommunikatiivisten menetelmien käyttöä.

Tutkimuksessa tuli esille myös ohjaaminen, joka on perinteisesti yksi kuntoutusohjaajan perustehtävistä. Tutkimuksessa kuntoutusohjaajalta toivottiin ohjaamisaamasta liittyen oppilaskodin hoitajiin ja lapsen kotikunnan paikallisiin toimijoihin. Jotta kuntoutus voisi kehittyä vaikuttavammaksi toiminnaksi, edellyttää se riittävää ohjausta ja tukea kaikissa kuntoutuksen vaiheissa (Järvikoski & Härkäpää 2011, 202).

Lapsen kuntoutuksesta vastaavan hoitotahon tehtävänä on viimekädessä vastata kokonaisuuden toimivuudesta. Yhteistyön muiden kuntoutuksen kannalta merkittävien tahojen kanssa on oltava säännöllistä ja suunnitelmallista. (Pärnä ym. 2011,3.) Tutkimuksessa kuntoutusohjaajan tehtävänä nähtiin sillan rakentaminen niin Vaalijalan moniammatillisessa työryhmässä kuin lapsen paikallisten toimijoiden välillä.

Notkon ja muiden (2009, 245) mukaan kuntoutuksen kokonaisuus ja yhteistyö eivät aina rakennu järkevästi useiden eri toimijoiden kesken. Ongelmana ei kuitenkaan nähdä suunnittelemattomuutta vaan enemmän lukuisat suunnitelmat ja niiden yhteensovittamisen haasteet. Kuntoutuksen vastuuhenkilön nimeäminen voisi jakaa suunnittelemisen ja asioiden järjestymisen vastuuta ja siten vähentää osaltaan vanhempien kuormitusta.

Tutkimuksessa tuotiin esille kuntoutusohjaajan roolia kuntoutusta koordinoivana ja yhteistoimintaa vahvistavana henkilönä. Sipari & Launiainen (2011,8) tuovat esille sitä, kuinka lapsen kuntoutusverkostossa vastuu toimintojen koordinoinnista katoaa sen lukuisten toimijoiden vuoksi. Järvikoski & Härkäpää (2011, 202) peräänkuuluttavat kuntoutuksen vastuu

henkilöä, ettei asiakkaan kuntoutusprosessin sujuva eteneminen esty järjestelmän toimimattomuuden vuoksi.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma on Yksi Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista. Muutosohjelman tavoitteena on lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut, joissa lapsen etu ja vanhemmuuden tuki ovat ensisijaisia. Uudistuksen toivotaan lisäävän palvelujen oikea-aikaisuutta ja vaikuttavuutta. (Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma, 2015.)

Lähtökohtana kuntoutuksessa ovat asiakkaiden omat toiminnalliset verkostot, joihin ammattilaisten, organisaatioiden ja verkostojen tulisi kiinnittyä tarpeen mukaan. Asiakkaalle tehtäviä hoitavien organisaatioiden ja ammattiryhmien tietämistä merkityksellisempää on mielekäs toiminta kokonaisuudessaan sekä avun ja tuen järjestyminen. Avun ja tuen tulisi rakentua asiakkaan omaan ympäristöön ja siten paikalliset verkostot ovat merkityksellisiä. (Sipari & Mäkinen 2012, 32.)

Kuntoutustyöntekijöitä nämä ajankohtaiset asiat kuitenkin haastavat pohtimaan kysymystä palveluja koordinoivasta tahosta ja kuntoutuksen vastuuhenkilöstä. Voisiko kuntoutusohjaaja olla oppilaskoti Simpukan erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla juuri se henkilö?

6.2 Eettisyys

Tämä tutkimus suoritettiin hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, joka tarkoittaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä.

Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2006) mukaan tulee pohtia tutkimusaiheen valintaa, miksi juuri kyseistä ilmiön tutkiminen on perusteltua. Tutkimusaihe nousi työelämästä ja tutkimuksen tekeminen oli perusteltua, koska sen tuloksia voitaisiin hyödyntää kuntoutusohjaajan työn kehittämiseen erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa oppilaskoti Simpukassa.

Tutkimusmenetelmiä valitessa on pohdittava, saadaanko tarvittava tieto suunnitellulla aineistonkeruumenetelmällä. Tähän tutkimukseen valittiin teemahaastattelu, koska tiedossa oli, että tutkittavasta organisaatiosta löytyy aiheeseen liittyvää kokemuksellista osaamista.

Hirsjärven & Hurmeen (2008, 20) mukaan ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Tässä tutkimuksessa kohdehenkilöille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteesta ja tutkimusaineiston käsittelystä. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuksen osallistua tutkimukseen (Liite 2). Vapaa-ehtoisuus varmistettiin lisäksi suullisesti.

Tutkimustietojen käsittelyssä on tärkeää huomioida luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Tässä tutkimuksessa kohdehenkilöille kerrottiin, että osallistujat kuvataan dokumenttiin ammattinimikkeillä. Tutkimustuloksia kuva-

nessa käytettiin suoria lainauksia haastatteluista, mutta ulkopuolinen lukija ei kykene tunnistamaan sanojen henkilöllisyyttä. Tutkimusaineistoa käsiteltiin huolellisesti ja tuhottiin analysoinnin jälkeen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa sekä tutkimusosan raportoinnissa pyrittiin käyttämään monipuolisesti asianmukaisia lähteitä. Viittaus- ja lähdemerkinnöissä on käytetty huolellisuutta, jotta alkuperäisten kirjoittajien ja tutkimuksen tekijän omat ajatukset erottuvat selkeästi.

6.3 Luotettavuus

Kananen (2008, 124) esittelee teoksessaan Mäkelän (1990) ehdotuksen laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiperusteista, joita ovat aineiston riittävyys, analyysin kattavuus sekä analyysin arvioitavuus ja toistettavuus. Tutkimuksen tekijää jäi pohdituttamaan, jäikö tässä opinnäytetyössä tutkimuksessa aineisto liian pieneksi. Toisaalta Kanasen (2008, 35) teoksessa tuodaan esille, ettei aineiston koolla ja informanttien määrällä ole merkitystä tutkimustuloksen laatuun, sen syntyessä tiedonkeruun ja analyysin syvyydestä. Tässä tutkimuksessa oli nähtävissä, että molemmissa haastattelussa tulivat pitkälti samat asiat esille, joten arvailtavaksi jää, olisiko suuremmasta aineistosta noussut uusia näkökulmia tutkittaviin teemoihin.

Analyysin kattavuus tarkoittaa sitä, ettei tutkija perusta tulkintojaan satunnaisesti aineiston osiin (Kananen 2008,125). Tässä tutkimuksessa analyysi

suoritettiin koko aineistosta lausetasolla ja myös tulkintaan käytettiin koko aineistoa valikoimatta.

Analyysin arvioitavuus liittyy tutkimusmateriaalin, eri vaiheiden ja tulkin-
tojen dokumentointiin. Tarkka dokumentointi mahdollistaa ratkaisujen ja
päätelmien jälkikäteisen tarkastelun ulkopuolisen toimesta. Toistettavuus
liittyy arvioitavuuteen, epätarkka tutkimusasetelman ja prosessin doku-
mentointi ei mahdollista toistettavuutta. (Kananen 2008,125.) Tässä opin-
näytetyössä tutkimuksen eri vaiheet on pyritty kuvaamaan mahdollisim-
man tarkasti, mikä mahdollistaa päätelmien tekemisen ja toistettavuuden.
Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkimuksen toteuttami-
sen tarkka kuvaaminen tutkimuksen kaikista vaiheista (Hirsjärvi 232).

Lopulta laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tukija itse ja
hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimukses-
saan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Luotettavuutta arvioitaessa on
huomioitava myös puolueettomuusnäkökulma, esimerkiksi tutkittavan
rooli yhteisön jäsenenä. Vaikka tutkimuksen tulee olla arvovapaata, tutki-
jan arvot vaikuttavat tutkimuksessa tehtyihin valintoihin. (Vilka 2005,
158–160.) Tässä tutkimuksessa aihe on lähellä tutkijaa. Tutkija on organi-
saation työntekijä, tutkimus liittyy tutkijan työnkuvaan ja aihe on tutkijalle
tärkeä. Tutkija on käsitellyt aineistoa ja esittänyt tutkimustulokset objektiiv-
isesti mitään lisäämättä tai pois jättämättä.

7 Johtopäätökset

Tutkimuksen mukaan kuntoutusohjaajan tehtävät liittyivät keskeisimmin lapsen kuntoutusprosessin etenemiseen, lapsen ja perheen tukemiseen sekä osallisuuden varmistamiseen. Kokonaisvaltainen kuntoutuksen koordinointi nähtiin tärkeänä ja siinä merkittävänä osana verkoston yhteistoimijuus.

Opinnäytetyön tutkimuksesta saatua tietoa voi hyödyntää kuntoutusohjaajan tehtävänkuvan kehittämisessä oppilaskoti Simpukassa. Tutkimustulokset antavat myös kuntoutusohjaajalle raamit oman toiminnan tarkasteluun ja omien ammatillisten kehityskohtien löytämiseen. Tutkimus tarjoaa moniammatillisen näkemyksen, joten tutkimustulokset voivat olla hyödynnettävissä myös muiden yksiköiden toiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyöstä noussut jatkotutkimusaihe on kuntoutusohjauksen kehittäminen asiakkaan näkökulmasta. Asiaa voisi tutkia erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja perheen kannalta tai yhteistyön näkökulmasta lapsen paikallisten toimijoiden kanssa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, kuinka erityistä tukea tarvitsevien lasten kuntoutusohjausta toteutetaan valtakunnallisesti eri organisaatioissa.

Lähteet

An, Mihee & Palisano, RJ. 2015. Family-professional collaboration in pediatric rehabilitation: a practice model. *Disability and rehabilitation* 2014; 36(5):434-440.

American Rehabilitation Counselling Association 2013. ARCA. Viitattu 1.12.2015. <http://www.arcaweb.org/>

Arvioinnin perusteita 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.10.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/toimintakyvyn-arviointi/arvioinnin-perusteita>

Autti-Rämö, I. 2008. Lasten ja nuorten kuntoutus. Teoksessa (toim.) Rissanen, P., Kallanranta, T. & Suikkanen, A. 2008. Kuntoutus. Helsinki: Kustannus OY Duodecim.

Autti-Rämö, I. 2014. Kuntoutus. Teoksessa (toim.) Pihko, H., Haataja, L. & Rantala, H. Lastenneurologia. Helsinki: Duodecim.

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa (toim.) Aaltola, J. & Valli, R. Ikku-noita tutkimusmetodeihin II. 3.uud.p. Juva: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu- Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus- Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Viitattu 4.10.2015.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf.

Jäppinen, M. 18.11.2015. Kelan järjestämä vaativa lääkinällinen kuntoutus 1.1.2016 alkaen. Tiedotustilaisuus Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Järvikoski, A. & Karjalainen, V. 2008. Kuntoutus vuorovaikutus ja yhteistyöprosessina. Terveysportti. Duodecim. Viitattu 5.10.2015.
http://www.terveysportti.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/dtk/oppi/koti?p_artikkeli=kun00065&p_haku=moniammatillisuus

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Kari, A. & Puukka, P. 2001. Vaikeavammaisen kuntoutussuunnitelma – velvollisuus vai mahdollisuus? KELA. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 44. Jyväskylä: Gummerus.

Kiviranta, T., Sätilä, H., Suhonen-Polvi, H., Kilpinen-Loisa P. & Mäenpää, H. 15.4.2015. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Suomen lastenneurologien yhdistys. Viitattu 4.10.2015.
http://www.slny.fi/@Bin/176334/SLNY_Kuntoutussuositus07042015.pdf.

Koivikko, M. & Sipari, S. 2006. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Valkeakoski: Vajaaliikkeisten kunto ry.

Kuntoutuskokonaisuudet. 2015. Vaalijala. Viitattu 25.11.2015.
<https://www.vaalijala.fi/kuntoutuskokonaisuudet>.

Kuntoutuksen ohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma. 2013. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.11.2015.

https://asio.jamk.fi/pls/asio/asio_rakenne_julkaisu.rakenne_komp_osaamis_alue?ckohj=SRE&csuunt=99999&cvuosi=3S&caste=A&cark=2013-2014.

Kuntoutusohjaus. 2015. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 4.10.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elamantuki/kuntoutus/kuntoutusohjaus>.

Kuntoutusselonteko 2002. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle. Viitattu 4.10.2015. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114250/kselte02.pdf?sequence=1>

L 1.12.2989/1062 Erikoissairaanhoitolaki. Viitattu 4.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19891062>

L 15.7.2005/566_Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutus- ja kuntoutusrahaetuuksista. Viitattu 15.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050566>.

L 28.1.1972/66 Kansanterveyslaki. Viitattu 4.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>.

L 3.8.1992/734. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Viitattu 4.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>.

L 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista. Viitattu 4.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380#P8>

L 30.12.2014/1301 Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 10.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.

L 30.12.2010/1326 Terveidenhuoltolaki. Viitattu 4.10.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.

Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. N.d. Unicef. Viitattu 4.10.2015.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 4.12.2015. <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>.

Liikkuvat kuntoutuspalvelut. 2015. Vaalijala. Viitattu 25.11.2015.

https://www.vaalijala.fi/liikkuvat_kuntoutuspalvelut.

Martin, M., Notko, T. & Järvikoski, A. 2009. Teoksessa Järvikoski, A., Hokkanen, L. & Härkäpää, K. Asiakkaan äänellä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 80/2009. Viitattu 4.12.2015.

http://www.kuntoutussaatio.fi/files/161/Asiakkaan_aanella.pdf.

McDougall, J. & Wright. 2009. The ICF-CY and Goal Attainment Scaling: Benefits of their combined use for pediatric practice. Disability and Rehabilitation, 2009, 31(16):1362-1372.

Melamies, N., Pärnä, K., Heino, L. & Miller, H. 2004. Lapsi kuntoutujana haaste aikuisille. Teoksessa (toim.) Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus.

Mitä toimintakyky on. 2015. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.11.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>.

Moniammatillinen työryhmä. 2015. Vaalijala. Viitattu 25.11.2015.

https://www.vaalijala.fi/moniammatillinen_tyoryhma.

Notko, T. 2006. Kuntoutus- ja palveluohjauksen mahdollisuudet. Janus 2006,14,1, 61–66. Viitattu 6.12.2015.

<http://ojs.tsv.fi/index.php/janus/article/viewFile/50357/15210>.

Olli, J. 2012. Lapsen oikeus tulla kuulluksi kuntoutuksessa. Kuntoutus 2012, 3,17–20. Viitattu 4.10.2015.

http://www.kuntoutusportti.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2012/olli.pdf.

Paananen, J. 2011. Kuntoutukseen osallistuneiden lasten vanhempien kokemuksia arjen sujumisesta ja kuntoutusosallisuudesta. Teoksessa (toim.) Järvikoski, A., Lindb, J. & Suikkanen, A. Kuntoutus muutoksessa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus 2011.

Peltonen, R. & Karhu, T. 2015. Lapsen kuntoutussuunnitelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 15.11.2015.

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/suunnitelmat/lapsen-kuntoutussuunnitelma>.

Pärnä, Saarinen, Mellenius, Antikainen. ICF ja perhekuntoutuksen arviointi. Kuntoutus. 2011:3. Viitattu 15.11.2015.

http://www.kuntoutusportti.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2011/parna-ym-katsaus.pdf.

Reeves, S., Scott, S., Lewin, S. & Zwarenstein, M. 2010. Promoting Partnership for Health: Interprofessional Teamwork in Health and Social Care. Chichester, West Sussex: Blackwell.

Roine, M. 2007. Asiantuntijuuden muodot professio- ja verkostokeskeisessä koordinoinnissa. tutkimus lasten kuntoutuspalveluista julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kuopion yliopisto. Viitattu 4.10.2015.

<http://www2.uef.fi/documents/1084483/1438176/mroinegradu.pdf/4792d024-ff9b-4e81-ab7a-77feb5528a02>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 5.10.2015. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Saxén, Ulla. 2013. Palveluohjaus (case management). Käypä hoito. Viitattu 28.11.2015.

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=nak03455>

Sillanaukee, Nyfors, Palola & Tiainen. Monialainen kuntoutus. 2015. Tilannekatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita (STM): 2015:18. Viitattu 3.11.2015.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125757/URN_ISBN_978-952-00-3509-9.pdf?sequence=1.

Simpukka. 2015. Vaalijala. Viitattu 25.11.2016.

<https://www.vaalijala.fi/simpukka>.

Sipari, S. 2008. Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. Viitattu 4.10.2015.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18788/9789513933258.pdf?sequence=1>.

Sipari, S. & Launiainen, H. 2011. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus käytännössä. Lapsen ja nuoren hyvän kuntoutuksen toteutuminen palveluverkossa-projekti 2007–2011. Helsinki: Vajaaliikkeisten kunto ry.

Sipari, S. & Mäkinen, E. 2012. Yhdessä rakentuva kuntoutusosaaminen. Metropolia ammattikorkeakoulu julkaisusarjat. Aatos-artikkelit 6:2012. Viitattu 6.12.2015.

http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Julkaisutoiminta/Julkaisusarjat/AATOS/PDF/Metropolia_AATOS_6-12.pdf.

Sote- ja itsehallintouudistus, 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 6.12.2015. <http://stm.fi/sote-uudistus>.

Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry. 2015. Viitattu 4.12.2015.

<http://www.suomenkuntoutusohjaajienyhdistys.fi/site/Kuntoutusohjaus>.

Toijanen, M. 2010. Kuntoutusohjaus ja kuntoutusohjaaja. Kuntoutusohjaus-nimikkeistö. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Toimintakyvyn arviointi. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 26.10.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/toimintakyvyn-arviointi>

Toimintakyvyn kuvaus ja arviointi. 2014. Vernerinet. Kehitysvamma-alan tietopankki. Viitattu 14.10.2015. <http://verneri.net/yleis/toimintakyvyn-kuvaus-ja-arviointi>.

Tuki varhaiskasvatuksessa. 2015. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 6.11.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut/tuki-varhaiskasvatuksessa>.

Vaalijalan kuntoutuskeskus. 2015. Vaalijala. Viitattu 25.11.2015. https://www.vaalijala.fi/vaalijalan_kuntoutuskeskus.

Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen myöntämisperusteet helpottuvat 3.3.2015. Kela. Viitattu 4.10.2015. <http://www.kela.fi/-/vaikeavammaisten-laakinnallisen-kuntoutuksen-myontamisedellytykset-helpottuvat>.

Veijola, A., Isola, A. & Taanila, A. 2006. Moniammatillinen perhetyö edellyttää keskustelua. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2006:43, 186–197. Viitattu 4.10.2015. <http://ojs.tsv.fi/index.php/SA/article/view/1895/1732>

Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön- lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514274245/isbn9514274245.pdf>

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Liitteet

Liite 1. Tutkimussopimus

TUTKIMUSSOPIMUS HAASTATTELUUN OSALLISTU- VALLE TYÖNTEKIJÄLLE

Olen Anna Kaisa Tamminen ja opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelmassa. Opinnäytetyöni aihe on kuntoutusohjaajan tehtäväkuva erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen. Tutkimusta teen tutkijan roolissa ja vastuulla.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa pienen ryhmän erityistyöntekijöitä ja oppilaskoti Simpukan henkilöstöä näkemyksiä kuntoutusohjaajan tehtäväkuvasta erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa. Tutkimuksen tavoitteena on saada tuloksia, joita hyödyntämällä voi kuntoutusohjaajan tehtäväkuvaa mallintaa.

Tutkimusaineiston keruu tapahtuu teemahaastatteluilla. Haastattelut nauhoitetaan, jonka jälkeen tapahtuu litterointi tekstimuotoon. Aineisto analysoidaan aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistoa käytetään vain tähän tutkimukseen ja käsitellään siten, ettei se joudu sivullisten saataville. Tutkimuksen päätyttyä aineisto hävitetään asiallisesti. Tutkimusjulkaisussa

noudatan eettisiä periaatteita, eikä haastateltavien henkilöllisyys ole tunnistettavissa julkaisussa.

Allekirjoittamalla tämän sopimuksen annat suostumuksesi haastatteluun sekä haastatteluaineiston käyttöön tutkimuksessani.

Kiitän suostumuksestasi!

Aika ja paikka	Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus ja nimen- selvennys
----------------	--

Aika ja paikka	Anna Kaisa Tamminen
----------------	---------------------

Liite 2. Teemahaastattelun kysymykset.

Teemahaastattelun kysymykset/ teemat

1. Kerro, mistä mielestäsi kuntoutusohjaaja vastaa erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutusprosessissa.

- Kuntoutustarpeen arviointi
- Kuntoutuksen tavoitteiden asettelu
- Kuntoutuksen suunnittelu/ kuntoutussuunnitelma
- Kuntoutuksen toteutus/ toimenpide vaihe
- Kuntoutuksen seuranta/ arviointi

2. Mitä toivot kuntoutusohjaajalta?